

Asia: OM 5/69/2015

Luonnos korruption vastaiseksi strategiaksi

Lausunnonantajan saate

Tähän voitte halutessanne kirjoittaa saateen lausunnollenne

Meidän Turku – Vårt Åbo ry on kuntalaisdemokratiaa, hyvää hallintoa ja kestävän kehityksen maankäyttöä sekä rakennussuojelua edistävä kansalaisjärjestö, joka toimii pääasiassa kunnallis- ja paikallishallintotasolla mutta kiinnittää huomiota myös laajemmin hyvään hallintoon, esteellisyyteen ja korruptiivisiin rajapintoihin.

1. Korruption esiintyminen

Miten suomalainen korruptio mielestänne ilmenee ja millä alueilla / sektoreilla korruption vastaista työtä mielestäsi tulisi tehostaa?

Suomalainen korruptio ilmenee ennen kaikkea rakenteellisena korruptiona, kuten hyvä veli - verkostoina (jääviytenä), poliittisina virkanimityksinä – nyt enemmän pintaan nousseena ns. pyöröovi-ilmiönä, jossa merkittäviä poliitikkoja tai ministereiden erityisavustajia siirtyy julkisen sektorin toimenpiteistä ja ostoista riippuvan yhtiön ”yhteiskuntasuhteiden” hoitajaksi tai lobbariksi – tiettyjen tahojen (mahdollisten vaalirahoittajien tai puolueita lähellä olevien tahojen) suosimisena kilpailutuksissa, sopimuksissa, kiinteistökaupoissa, maanvuokrien määrässä tai kaavoituksessa jne. sekä maankäyttöön ja rakentamiseen liittyvänä vaali- ja puoluerahoituksina erilaisten bulvaanien kautta.

Korkein hallinto-oikeus ei ole tiettävästi havainnut ainoatakaan poliittista virkanimitystä, vaikka niitä tehdään kunnissa ja valtionhallinnossa joka kuukausi. Kyse on ”maan tavan” mukaisesta tulkintaperinteestä, jonka perusteella virkamiehen puoluejäsenyyttä tai puoluejäsenyyden puutetta ei pidetä samanlaista syrjintää aiheuttavana kuin esimerkiksi sukupuolta tai etnistä taustaa.

Puuttuuko strategialuonnoksen korruptiokatsauksesta olennaista tietoa tai olennaisia lähteitä?

Viimeiset hallitukset ovat lisänneet poliittisia virkoja vallan ytimeen:

”Valtiosihteerit toivat puoluepolitiikan ydinhallintoon. Suomalainen edustuksellinen poliittinen järjestelmä on avustajamaistunut, kun poliittista eliittiä avustavan henkilöstön määrä on kasvanut. Prosessi alkoi teknisen avustajakunnan rekrytoimisena ja on johtanut uuden poliittisen rälssin syntyyn. Kansanedustajat ovat saaneet avustajansa, ministerit poliittiset valtiosihteerinsä ja erityisavustajansa. Puolueisiin on viime vuosina palkattu avustavaa henkilöstä enemmän kuin koskaan. Laskujeni mukaan avustajakunnan määrä on noin 2,5-kertaistunut siitä, kun Suomi liittyi EU:n jäseneksi vuonna 1995. Eduskunnassa ja valtioneuvoston kansliassa toimii yli tuhat ihmistä, joista suurin osa tavalla tai toisella hoitaa lukuun sisältyvien kansanedustajien ja ministereiden asioita sekä eduskunnan ja valtioneuvoston hallintoa. Kansanedustajien avustajia on eduskunnassa noin 180. Ministereillä on poliittisia avustajia eri nimikkeillä yhteensä yli 50. Helsingin Sanomien (20.7.2013) mukaan edellisellä Jyrki Kataisen (kok.) hallituksella oli 149 avustajaa. Lukuun on laskettu ministereiden valtiosihteerit ja heidän sihteerinsä, erityisavustajat ja näiden sihteerit, ministerien sihteerit, eduskunta-avustajat, assistentit, virkamiessihteerit, johdon sihteerit, lehdistöavustajat, kabinetin assistentit, diplomaatti-avustajat sekä osastosihteerit.” (Wiberg 2014).

Poliittisten virkanimitysten lisäksi poliitikkojen avustajia, varsinkin ministereiden avustajia, on siirtynyt ns. yksityisen sektorin ja varsinkin lobbauksen pariin. Yleensä poliitikot ja entisen ministerin avustajat siirtyvät ns. yhteiskuntasuhteiden hoitajiksi yrityksiin, mikä merkitsee yrityksen lobbausta ja markkinointia. Tyypiesimerkki poliittisesta pyöräovihenkilöstä on Mikael Jungner (SDP), joka on toiminut hallintoministeri Jouni Backmanin (1997–1999), oikeusministeri Johannes Koskisen (1999–2000) ja pääministeri Paavo Lipposen (2000–2002) poliittisena erityisavustajana. Tämän jälkeen hän siirtyi hoitamaan Microsoftin tietoyhteiskuntasuhteita Suomessa ja Baltian maissa vuosina 2002–2004. Sitä ennen hän oli suorittanut Microsoftin lobbauskoulutuksen (Microsoft New Talent Leadership training) vuonna 2001. Jos hänen itsensä antama vuosiluku (<http://mikaelsingner.fi/cv/>) pitää paikkansa, hän on ollut samaan aikaan pääministerin erityisavustajana ja Microsoftin lobbauskoulutuksessa eikä ole oikeustieteen lisensiaattina havainnut asiassa minkäänlaista jääviysongelmaa. Microsoftin jälkeen Jungner valittiin poliittisin perustein SDP:lle läänitettyyn Yleisradion toimitusjohtajan tehtävään. Microsoftin lobbauspuheet eivät kuitenkaan uponneet Ylen journalistiseen henkilökuntaan. Lisäksi Jungner suosi siekailematta entistä työnantajaansa Microsoftia kehittämällä Yle Areenaa ensiksi vain yhteensopivaksi Windows Media Playerin kanssa. Yleisradion jälkeen hän päätyi SDP:n puoluesihteeriksi ja kansanedustajaksi. Vuonna 2015 hänet valittiin lobbaustoimisto Kreabin toimitusjohtajaksi. Siellä hän lobbaa tietävästi erityisesti telekommunikaatiofirmojen asioita.

Jungner ei ole ainoa henkilö, jolla on läheiset suhteet telekommunikaatiofirmoihin. Erityisesti Nokia ja Microsoft ovat hankkineet ystäviä politiikan saralta. Nokialta on haettu ja saatu vaalirahaa sekä neuvoteltu tulevasta politiikasta johtavien Nokia-miesten kanssa (mm. Korhonen 2015). Microsoft puolestaan viihtyy vallan kammareissa. (Talouselämä, Mikko Laitila 5.2.2008,

<http://www.talouselama.fi/tyoelama/microsoft-viihtyy-vallan-kammareissa-3394140>). Microsoftissa on vuosikausia ollut poliittinen yhteiskuntasuhdehoitaja, toisin sanoen Jungnerin (SDP) lisäksi pääministeri Matti Vanhasen entinen erityisavustaja Mikko Alkio (kesk.) ja kahteen otteeseen (nyt ja ennen) useiden kokoomusministereiden ja eduskunnan varapuhemiehen Ilkka Kanervan (kok.) entinen erityisavustaja Max Mickelsson (kok.). Alkio (kesk.) järjesti avustaja-aikanaan pääministeri

Matti Vanhaselle (kesk.) Yhdysvaltojen-matkaltaan Bill Gatesilta tuliaisiksi Microsoftin ohjelmistopakettin.

Pelkästään yleisen elämänkokemuksen perusteella voidaan arvioida, että Microsoftin kalliiden ratkaisujen suosiminen julkisen vallan digitaalisissa hankinnoissa johtuu liian läheisistä, korruptiivisista suhteista keskeisten puolueiden sekä poliitikkojen ja yhtiön välillä. Suomalainen toimiva ja edullinen Linux-käyttöjärjestelmä sekä Open Source -ohjelmat ja -palvelut eivät ole saaneet jalansijaa, vaikka ne voisivat olla todellinen talouden moottori suomalaiselle IT-alalle. Filosofin Himasen visiossa Linux on mainittu, mutta se unohdettiin välittömästi.

Nykyisessä tilanteessa, jossa hallitus on vahvasti satsaamassa IT-hankkeisiin mm. sote- ja liikennekaariuudistuksessa sekä koulujen digitalisoinnissa, on äärimmäisen tärkeää tietää, minkälaisia suhteita virkamiehillä, poliitikoilla ja puolueilla on tietotekniikkayrityksiin ja näitä yrityksiä lobbaaviin tahoihin. Digitalisaatio on vienyt ja viemässä suuria summia julkisia varoja, eivätkä ainakaan nykyiset kokemukset ole kovin mairittelevia (mm. Helsinki maksaa 60 000 e/kk toimeentulotuen nettijärjestelmästä – "Tosiasiallinen kustannus satasia" http://www.tivi.fi/Kaikki_uutiset/helsinki-maksaa-60-000e-kk-toimeentulotuen-nettijarjestelmasta-tosiasiallinen-kustannus-satasia-6564292). Esimerkiksi pääkaupunkiseudun Apotti-hanke on osoittautunut kalliiksi ja huonoksi. Sen talousarvion pitävyyden ja toimivuus ovat samaa tasoa kuin Espoon länsimetron. Aalto-yliopiston tutkimuksen mukaan IT-investoinnit eivät ole usein edes yksityisellä sektorilla kannattavia puhumattakaan julkisesta sektorista, jossa budjetit kasvavat ja aikataulut eivät pidä paikkaansa. Digitalisaatioon näyttää liittyvän suurta hypetystä, joka omalta osaltaan estää järjen käyttöä, mutta oman osansa on vaalirahoituksella, lobbauksella ja hyvä veli-verkostoilla.

Liikenne- ja viestintäministeriö on toistuvasti tukeutunut viestintä- ja liikenneselvityksissään telekommunikaatioyhtiöiden ja IT-firmojen (entisiin) johtajiin eikä yliopistojen ja korkeakoulujen puolueettomiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Ministeriössä ollaan jo kadotettu kosketus siihen, mikä on liikenne- ja viestintäpolitiikka, sillä se on redusoitu liiketoiminnaksi ja tekniikaksi. Kuvaavaa liikennekaari-hankkeen osalta on se, että ilman minkäänlaista analyysyä ja selvitystä digitalisaation uskotaan luovan työpaikkoja (tuttujen ostokonsulttien "selvityksiä" ei voida ottaa vakavasti), vähentävän henkilöautoliikennettä ja lisäävän joukkoliikenteen käyttöä. Liki miljardin euron järjestelmästä, johon liikennekaaren myötä ollaan veronmaksajien rahoja investoimassa, ei saa selkeää tietoa. Digiyritykset ovat kuitenkin todella innossaan liikennekaaresta. Joukkoliikenteen, kevyen liikenteen ja taksien käyttäjistä ei voida sanoa samaa.

Liikenne- ja viestintäministeriön viestintäjohtaja, ministeriön johtoryhmän jäsen Taina Pieski toimii markkinointiviestintäyhdistys ProCom-viestinnän ammattilaiset ry:n (<http://procom.fi/>) hallituksen puheenjohtajana. Etujärjestön hallituksessa istuu Pieskin kanssa kaksi keskeistä, poliittista lobbausta harjoittavan organisaation edustajaa: Burson-Marsteller ja Miltton Group. Lisäksi jäsenistö on pullollaan ammattilobbareita, kuten toimitusjohtaja Mikael Jungner (SDP) Kreabista. ProComin sääntöjen mukaan yhdistys "ylläpitää yhteyksiä jäsenistöön edistämällä alan osaajien verkostoitumista" (2 §), yhdistyksen nettisivuston mukaan, "tarjoamalla verkostoitumismahdollisuuksia." Yhdistyksen

hyvä veli -verkostoluonteesta huolimatta johtava virkamies Pieski ei ole nähnyt mitään esteellisyys- ja eettisyysongelmia toiminnassaan lobbariorganisaatioiden yhdistyksen hallituksen puheenjohtajana.

Poliittiset virkanimitykset ovat korruptiota ja rapauttavat hallinnon, kun työhön on valittu sopivia mutta harvoin oikeasti päteviä. Jäsenkirjavirkamiesten läänittämä hallinto ei enää toimi puolueettomasti ja tehokkaasti kuntalaisten ja kansalaisten etua ajatellen (mm. Wiberg 2014). Poliittiset virkanimitykset ovat sukua nepotismille, jota esiintyy yksityisen sektorin lisäksi myös julkisella sektorilla, usein yhdessä poliittisen virkanimityksen kanssa. Esimerkiksi kokoomuksen kansanedustajana toimineen Sirpa Asko-Seljavaaran miniä Liinu Lehto-Seljavaara nimitettiin vuonna 2008 SUPO:n viestintäjohtajaksi selvästi pätevämmän mieshakijan ohi. Nykyään pelkkä Lehto ”päteväytyi” tässä työssä niin hyvin, että hänet nimitettiin vuonna 2013 valtionvarainministeriön viestintäjohtajaksi (<https://www.linkedin.com/in/liinu-lehto-25852765>). Ennen julkisen sektorin viestinnän töitä kauppatieteen maisteri Liinu Lehto oli toiminut lähinnä yritysten sijoittaja- ja markkinointiviestijänä.

Yhteisöjen vaalirahoitus muodostaa selkeän korruptiivisen rajapinnan, koska on aivan ilmeistä, että juuri ne yritykset ja etujärjestöt, joilla on jokin intressi esimerkiksi rakentamisessa ja kaavoittamisessa, rahoittavat kunta- ja maakuntapoliitikkoja, jotka pääsevät vaikuttamaan maankäyttöön ja rakentamiseen. Yrityksissä – varsinkin kansainvälisissä firmoissa – noudatetaan Harvardin strategisen liikkeenjohdon oppeja, joiden mukaan kaikki lahjoitukset ja sponsoroinnit (hyväntekeväisyys, kulttuuri, urheilu, vaalirahoitus) ovat sosiaalisia investointeja, joiden tavoitteena on liiketoiminnan edistäminen. Osakeyhtiölain mukaan yrityksen tavoite on tuottaa voittoa.

Oikeushenkilöllä ei ole kansalaisuutta tai äänioikeutta, eikä sillä ei voi olla oikeushenkilönä poliittisia näkemyksiä tai ihmisoikeuksia. Oikeushenkilöllä voi olla näkemyksiä siitä, mikä edistää tai heikentää sen liiketoimintaa. Yrityksien ja muiden yhteisöiden vaalirahoituksen salliminen avaa mahdollisuuden käyttää ”äänioikeutta” rahalla, mikä on kaikkien virallisten yhteiskunnallisten tavoitteiden, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja rehellisten vaalien vastaista. Lisäksi yhteisöjen vaalirahoituksen salliminen mahdollistaa vaalirahoituksen varsinaisen lähteen peittämisen erilaisia väli- ja bulvaaniorganisaatioita hyväksikäyttäen. Julkisuudessa on usein todettu, että yhteisöjen antamassa vaali- ja puoluerahoituksessa ei ole mitään väärää. Miksi poliitikot ja puolueet siitä huolimatta pyrkivät kaikin tavoin peittelemään vaalirahoituksensa lähteitä? (mm. Korhonen 2015, Iltalehti 2013).

Suomi liittyi Euroopan ihmisoikeussopimukseen vuonna 1990. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6. artiklassa on määritelty esteellisyys, joka Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen EIT:n tulkinnan mukaan merkitsee sitä, että tuomarin ja virkamiehen (ml. luottamushenkilö) ei voi tulla esteetön, vaan hänen tulee näyttää siltä. Hallintolain esteellisyysperustepykälän (27 §: ”jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu”) sanotaan heijastavan EIT:n näkemystä, mutta tosiasiaa sitä tulkitaan muodollis-juridisesti, jolloin selkeät sidonnaisuudet eivät merkitse esteellisyyttä suomalaisen hallintolain tulkintaperinteen mukaan. Esimerkiksi Turun toriparkin asemakaavasta oli päättämässä valtuutettuja ja kaupunginhallituksen sekä ympäristö- ja

kaavoituslautakunnan jäseniä, joista jopa yli 40 %:lla oli sidonnaisuuksia Turun toriparkki Oy:n osakkeenomistajiin. Sidonnaisista noin 80 % kannatti asemakaavaa, kun ei-sidonnaisista sitä kannatti vain noin 35 %, joten ero on tilastollisesti merkitsevä. Hallinto-oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden mukaan nämä sidonnaisuudet eivät kuitenkaan muodostaneet hallintolain mukaista jäävyttä. HaO ja KHO eivät ole tässä päätöksessä eivätkä myöhemmissäkään Turkua koskevissa päätöksissään (eivätkä tiettävästi muitakaan kuntia koskevissa päätöksissä) ottaneet kantaa siihen, miksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6. artikla ja siitä johdettu EIT:n näkemys jäävydestä eivät tulisi sovellettaviksi. Yhdistys on vaatinut sen soveltamista sekä viranomaisissa että hallinto-oikeuksissa. Hallintolainkäyttölain mukaan valitusviranomaisen on päätöksessään annettava ratkaisu asiassa esitettyihin vaatimuksiin (51 §) ja päätös on perusteltava (53 §). Euroopan ihmisoikeussopimus on ratifioituna kansainvälisenä ihmisoikeussopimuksena perustuslain tasoista säännöstöä, joten sen sivuuttaminen hallinnossa merkitsee juridista subsumptiota, jossa päätöksiä legitimoidaan epäolennaisilla tai alemman tasoilla säännöksillä. Yhdistyksen näkemyksen mukaan esteellisyysasiat eivät ole Suomessa laillisella tolalla. Myös itse tuomarien sidonnaisuudet esimerkiksi pankkeihin (mm. hallintoneuvosto) ja muihin intressiyhteisöihin ovat kestäättömiä EIT:n näkemyksen mukaan.

Esteellisyyden tiukka määrittelyminen EIT:n näkemyksen mukaisesti vähentää korruptiivisia sidonnaisuuksia, kun johtavat virkamiehet joutuvat pidättäytymään luottamustoimista ja verkostoista, joilla on intressiristiriita kunnan tai valtion toiminnan kanssa. Yhdistystä on joskus syytetty siitä, että se halua estää poliitikkoja ja virkamiehiä olemasta yhteydessä eri sidosryhmiin. Poliitikot, virkamiehet ja luottamushenkilöt sekä kansanedustajat voivat täysin vapaasti keskustella yritysten, yhteisöjen ja yhdistysten edustajien kanssa seminaareissa ja erilaisissa muissa tilaisuuksissa. On aivan toinen asia, jos johtava virkamies istuu maankäyttöön vaikuttavan etujärjestön hallinnossa – kuten Turun kaupunginjohtaja Aleksis Randell (kok.) Turun kauppakamarin hallituksessa – tai rakentamista ja kiinteistön kehittämistä harjoittavan yhtiön hallinnossa – kuten Turun rakennusvalvontajohtaja Reima Ojala Turun osuuskaupan TOK:n hallintoneuvostossa. Myös erilaiset ”viattomilta näyttävät” järjestöt, kuten edellä mainittu ProCom ja Rakli (jossa rakennuttajat, grynderit, kiinteistökeinottelijat sekä kaupunkien johtavat kaavoitus-, kiinteistö- ja rakennusvirkamiehet verkostoituvat keskenään), muodostavat korruptiivisia hyvä veli -verkostoja, joihin johtavien virkamiesten ja poliitikkojen ei tulisi osallistua.

Kun esimerkiksi kunnissa joku saa ylihintaisen sopimuksen, kuten Helsingin 60 000 €/kk It-järjestelmävuokra (tai ylipäätään konsulttitoimeksiannon toveripohjalta) tai hankkeen kustannusarvo nousee jatkuvasti, on aina syytä epäillä korruptiota. Varsinkin kunnissa on tapana aliarvioida hankkeiden kustannuksia, jotta ne saadaan hyväksytyiksi, joten osa kustannusten noususta on ammattitaidottomuutta ja poliittista peliä päätösten aikaansaamiseksi. Kun sen sijaan hinta nousee merkittävästi, on syytä epäillä vaali-, puolue- ja poliittikorahoitusta. Tätä rakenteellista korruptiota on vaikeaa todentaa, koska se voidaan piilottaa bulvaaniyhteisöjen ja muiden järjestelyjen taakse (mm. Korhonen 2015). Edes valtiotalouden tarkastusvirastolla ei ole mahdollisuutta tarkistaa julkisia urakoita suorittaneiden yhtiöiden tilejä. Turussa kiinteistökehittämiseen ja rakentamiseen äärimmäisen myönteisesti suhtautuva kiinteistöliikelaitys ajoi keskustan liikenteen vaihekaavan ohi tarpeettoman ja Aurajoen kansallismaiseman pilaavan kevyen liikenteen sillan. Ns. Kirjastosillan piti maksaa 1,2 miljoonaa euroa, mutta lopulta sen hinnaksi tuli liki 3 miljoonaa. Korruption, julkisen talouden ja demokratian kannalta on

kestämätöntä, että kuntalaisilla ja kansalaisilla ei ole minkäänlaista mahdollisuutta saada julkisten investointien merkittävistä kustannuslityksistä vastuussa olevia virkamiehiä ja poliitikkoja hallinnolliseen ja tai rikosoikeudelliseen vastuuseen. Sveitsissä pystytään rakentamaan miljardien rautatietunneli Alppien läpi aikataulussa ja talousarvioin mukaisesti, mutta Suomessa jopa pienen sillan hinta liki kolminkertaistuu.

Tavanomainen tapa kunnissa suosia korruptiivisesti mahdollisia vaali- ja puoluerahoittajia tai muuten vain ystäviä on vuokrata tai myydä kaupungin kiinteistöjä edullisesti tai laatia riittävän suuren rakennusoikeuden mahdollistava asemakaava. Kunnilla on kaavoitusmonopoli, mutta asemakaava-alueen omistajat ovat harvoin tyytymättömiä saamansa rakennusoikeuteen. Tietävästi Turussa asemakaava-alueen omistaja tai vuokraaja ei ole kuin kerran valittanut asemakaavasta. Tuolloin yksi Turun toriparkki Oy:n osakkaista valitti, koska ei saanut maanalaista rakennusoikeutta oman kiinteistönsä viereen niin kuin muut toriparkkiyhtiön osakkaat. Valitus vedettiin myöhemmin pois. Asemakaavoista valittavat yleensä naapurikiinteistöjen omistajat tai vuokraajat, kansalaisjärjestöt ja yksityiset ihmiset. Jos kaavoitustoimi olisi tasapuolista, luulisi myös asemakaava-alueen omistajien tai vuokraajien valittavan kaavoista lähes yhtä usein kuin naapurikiinteistöjen haltijoiden. Tämä vinouma kertoo jo sen, miten selkeästi kuntien kaavoitustoimi suosii kiinteistökehittäjiä ja rakennuttajia, jotka ovat yleensä keskeisten poliittisten puolueiden ja kuntavaaliehdokkaiden rahoittajia. Tämä on käynyt ilmi useissa yhteyksissä, ja esimerkiksi puolueiden kunnallisvaalilehdet ovat täynnä rakennuttajien ja gryndereiden mainoksia.

Nykyinen hallitus on pyrkinyt eroon kuntalaisten laillisuusvalvonnasta eli kunnallisvalituksesta, joka on keskeinen väline kunnallisen korruption estämisessä (mm. Koikkalainen & Rieppola 2009). Hallitus vaikeutti jo kuntalaisten perustuslaillista laillisuusvalvontaa nostamalla hallinto-oikeuksien maksuja tuomioistuinmaksuilla (11.12.2015/1455 ja HE 29/2015) kertaheitolla noin 2,5-kertaiseksi. Nykyisin hallinto-oikeuden maksu on 250 euroa ja korkeimman hallinto-oikeuden maksu 500 euroa, mikä on aivan kohtuutonta kuntalaisille ja kansalaisjärjestöille sekä pienille taloyhtiöille tai yksityisille maanomistajille. Esimerkiksi köyhällä kansaneläkeläisellä, jonka mökin viereen ollaan kaavoittamassa ja rakentamassa tietä, kauppakeskusta, tehdasaluetta tai korkeaa rakennuskantaa, ei ole mitään mahdollisuutta valittaa hallinto-oikeuksiin. Lisäksi tuomioistuinmaksuilla määrättiin, että myös päätöksistä, jotka perutaan, raukeavat tai joista todetaan, että valitusoikeutta ei ole, joudutaan maksamaan täysi oikeudenkäyntimaksu. Myös siitä, että korkein hallinto-oikeus ei myönnä valituslupaa, joutuu nykyisin maksamaan täyden hinnan, nykyisin siis 500 euroa. Tuomioistuinmaksulaki ei edes käynyt perustuslakivaliokunnassa, koska kenellekään ei ilmeisesti tullut mieleen, että kyseessä voisi olla demokratiaa, korruption valvontaa ja kuntalaisten perustuslaillista laillisuusvalvontaa koskeva asia. On hämmentävää, että samaan aikaan, kun nykyinen hallitus on jo alkumetreillä heikentänyt demokratiaa ja korruption vastaista taistelua, se on nyt laatimassa korruption vastaista ohjelmaa.

Turussa tehtiin muutama vuosi sitten kaavoituspaketti, jossa kokoomus sai merkittävän rakennusoikeuden Harjattulan vapaa-ajanasuntoasemakaavalla muutoin asemakaavoittamattomalle Satavan saarelle ja SDP:n Tutola sai kerrostaloasemakaavan, jossa on selvästi enemmän rakennusoikeutta (myös korkeutta) kuin naapuritonteilla. Asemakaavat vielä käsiteltiin samassa Turun kaupunginvaltuuston kokouksessa. Ne muodostivat siis saman tyyppisen Turun kokoomuksen

ja Turun SDP:n paketin kuin virkapaketti kaupunginjohtajista: ykkösjohtaja kokoomukselle ja kakkosjohtaja sosialidemokraateille. Kuntalaista, hallintolaista ja perustuslaista ei löydy minkäänlaisia perusteita poliittisiin virka- ja kaavoituspaketteihin. Lisäksi Harjattulan asemakaavasta olivat päättämässä kokoomuksen luottamushenkilöt lautakunnassa, kaupunginhallituksessa ja kaupunginvaltuustossa, vaikka Harjattulan omistajiin kuuluva Paasikiviopistoyhdistys on kokoomuspuolueen läheisyhteisö, jonka kautta on kierrätetty kokoomuslaisten vaalirahoja, mm. presidentti Sauli Niinistön kampanjarahoja (mm. Korhonen 2015).

Kokoomusta lähellä oleva Varsinais-Suomen Kansallissäätiö osti Turun kaupungilta vuonna 1998 Kaarinassa sijaitsevan Ala-Lemun kartanon 345 000 markalla, eli noin 58 000 eurolla. Kauppahinta oli aivan liian alhainen, mutta sitä perusteltiin säätiön tekemillä mittavilla korjaustöillä. Kuitenkin säätiö oli hakenut ja saanut vuodesta toiseen avustuksia Turun kaupungilta korjauksia varten yli 2 miljoonaa markkaa. Varsinais-Suomen Kokoomuksen kansallissäätiö myi Turun kaupungilta ”lahjaksi” saamansa Ala-Lemun kartanon sijoittajaryhmälle vuonna 2012. Se perusti Lemon Kartano Oy:n ja palkkasi projektipäälliköksi entisen pirkanmaalaisen kansanedustajan Kari Kantalaisen (kok.), jonka tehtäväksi annettiin hoitaa kiitollisuudenvelka kartanoalueen lunastaneelle pääomasijoittajalle ja koota kaikki poliittinen tuki rakennushankkeille. Hankkeen etenemistä vauhditti myös toimiminen kaupungin kehitysyrityksen Kaarinan Kehitys Oy:n toimitusjohtajana vuonna 2014, mikä pesti kesti vajaan vuoden. Poliittisesti arveluttava kytkentä muodostuu, koska Kaarinan nykyinen kaupunginhallituksen puheenjohtaja Merja Kantalainen (kok.) on Kari Kantalaisen vaimo. (mm. <http://www.aamuset.fi/naista-puhutaan/mielipide/mielipide-kaarina-kohtelee-maanomistajia-epatasa-arvoisesti-tukemalla>).

Viimeksi Turun kaupunki hyväksyi lähinnä Turun kokoomuksen ja sosialidemokraattien ja osin RKP:n tuella kauppatorin vuokrasopimuksen, jossa Turun ”olohuoneen”, kauppatorin, vuokraksi seuraaviksi 50 vuodeksi oli määritelty 70.000 euroa vuodessa. Kun kauppatorin asemakaava toriparkkeineen ja maanalaisine liikerakennusoikeuksineen hyväksyttiin, luottamushenkilöille vakuuteltiin asemakaavaselostuksessa, että hankkeestaan saadaan vuosittain 300.000–350.000 euron vuokratulot. Erotus lupauksen ja todellisuuden välillä on siis vuodessa 230.000–280.000 euroa, viidessäkymmenessä vuodessa 11,5–14 miljoonaa euroa. Tästä huolimatta Turun kaupungin yksinkertainen poliittinen enemmistö hyväksyi Turun kaupungin ja turkulaisten veronmaksajien kannalta törkeän epäedullisen sopimuksen. Kuten tunnettua, vuokrasopimuksen toinen osapuoli, Turun toriparkki Oy:n osakkaat, kuten TS-yhtymä, Turun seudun osuuspankki, Turun osuuskauppa ja Veritas, ovat keskeisiä vaalirahoittajia, ja useita luottamushenkilöitä ja virkamiehiä istuu näiden yhtiöiden hallinnossa.

Korruptio muhii myös konsulttiasiakirjoissa, kun valtio ja kunnat ostavat yhä enemmän konsulttityötä. Konsultit eivät ole puolueettomia tutkijoita ja selvittäjiä. He tuottavat toki tietoa, mutta ”selvitysten” johtopäätökset ovat yleensä sellaisia kuin toimeksiantaja eli kunnan tai valtion poliittinen eliitti haluaa. Konsulttiyritykset tietävät, että ne eivät saa enää sopimuksia, jos edelliset tulokset eivät ole miellyttäneet keskeisiä poliittisia ryhmittymiä. On myös epäselvää, kuinka runsaasti toimeksiantoja valtiolta ja kunnilta saavat konsulttiyritykset rahoittavat keskeisiä puolueita ja poliitikkoja (erilaisten bulvaanien kautta). Demokratian kannalta on kestävämpiä, että julkisia investointipäätöksiä ja kaavoitusratkaisuja tehdään tarkoitushakuisten konsulttiasiakirjojen pohjalta

eikä puolueettomien yliopistojen ja korkeakoulujen tutkijoiden arvioiden perusteella. Se on myös kansantaloudellista tuhausta.

Vielä pahemmaksi asia muuttuu, kun konsulttiasiakirjan laatinut yritys vaatii asiakirjojen julistamista ei-julkiseksi, koska ne sisältävät muka elinkeinosalaisuuksia. Esimerkiksi Turku on julistanut kokoomuslaisen konsultin laatiman, kuntalain ja maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen Kauppatorin viestintäsuunnitelman ei-julkiseksi, koska se sisältää ”yrityssalaisuuksia.” Nämä ”salaisiksi julistetut” julkiset asiakirjat saattavat piilotella rakenteellista korruptiota, jota ilmeisesti Suomessa pidetään ”maan tapana” ja yritysalaisuutena (mm. Heikkinen, Iltalehti 2013).

Nykyinen kuntalaki edistää korruptiota, mutta kysymyksessä onkin valtionvarainministeriön valmisteleva talouskurilaki, jonka johtotähtenä ei ole ollut perustuslaissa taattu kuntalaisten itsehallinto ja demokratia. Lakiin on kirjattu epämääräisesti, että ”valtuutettujen lukumäärästä päättää valtuusto” ja ”valtuustoryhmien toimintaedellytyksien parantamiseksi kunta voi taloudellisesti tukea valtuustoryhmien sisäistä toimintaa sekä toimenpiteitä, joilla valtuustoryhmät edistävät kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia”. Lakia valmistelleessa valtionvarainministeriössä ei selvästikään ymmärretä, mitä eroa on kunnan itsehallinnolla ja perustuslaissa taatulla kuntalaisten itsehallinnolla. Kun valtuuston valtuuolueet pääsevät pelaamaan valtuutettujen määrällä, siellä tietenkin lasketaan, mikä määrä on heille edullisinta.

Hyvä hallinto ei pohjaudu siihen, että hallintorakenteilla voidaan ryhtyä pelaamaan: se ei ole itsehallintoa, vaan mielivaltaa. Kun kuntalaissa ei myöskään määritellä selvästi sitä, miten lautakuntien jäsenet tulisi demokraattisesti valita, siitä on tullut poliittisen kaupankäynnin, korruption ja painostuksen väline. Turun kokoomuksella on ollut iät ja ajat oma lautakuntapisteytysjärjelmänsä, joka määrää, mitä lautakuntapaikkoja kukin saa ja usein myös, kuka henkilö toisesta puolueesta voidaan tiettyyn luottamushenkilöasemaan hyväksyä. Muita ryhmittymiä siis laitetaan ruotuun eli hyväksymään kokoomuksen ajamia tavoitteita lautakuntapaikkojen vastineeksi. Strategialuonnoksen mukaan korruptio on vaikutusvallan väärinkäyttöä edun tavoittelemiseksi. Nykyisin Turussa muiden ryhmien taivuttelemisen valtuuolue kokoomuksen poliittisen linjan taakse lautakuntapaikkojen vastineeksi tapahtuu ns. hallitussopimuksen kautta – johon myös kakkospuolue SDP on jonkin verran päässyt vaikuttamaan – jolloin ne muodostavat valtuuston enemmistön eli ”valtuuston”, joka päättää lautakunnan jäsenistä. Ns. hallitussopimus on perustuslain, kuntalain ja demokratian vastainen ulkoparlamentaarinen kähmintä- ja korruptiosopimus.

Valtuustoryhmien rahoittaminen ”asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien ” edistämisen nimissä on vain uusi tapa jakaa poliittista piilotukea. Kuntalain mukaan kunnan tehtävä on edistää osallisuutta, avoimuutta ja vaikutusmahdollisuuksia (KunL 29 §). Siihen kunnalla on käytössään verotulot ja virkamiehet. Kun kunnissa jo muutenkin jaetaan poliittista piilotukea erilaisille poliittisille bulvaani- ja läheisyhteisöille vastoin kuntalakia, eikä sitäkään saada kuriin, avoimen valtakirjan antaminen valtuustoryhmien rahoittamiseen vain lisää korruptiivista piilotukea poliittisille puolueille.

Poliittinen lobbaus on lisääntynyt viimeisten vuosikymmenten aikana, ja se on myös ammattimaistunut. Lobbausta tapahtuu myös ns. ajatushautomoiden kautta, jotka ovat ideologisia "selvitystehtäviä". Kuten edellä on todettu, sen toimijoina on usein entisiä poliitikkoja ja ministereiden erityisavustajia, joilla on hyvät verkostot poliitikkoihin ja virkamiehiin. Kunnallisella puolella lobbaus ehkä kulminoituu vain vaalirahoitukseen ja ystävyyssiireihin, mutta valtiollisella puolella lobataan vahvemmin lakien puolesta ja niitä vastaan. Kun Pandoran lipas on avattu, sitä on vaikea enää sulkea siitä huolimatta, että poliittinen lobbaaminen muodostaa suuren riskin demokratialle ja korruptiivisen rajapinnan, sillä sen liitännäisenä on usein jonkinlaisia etuja: vaalirahoitusta, poliittisia työpaikkoja (yhteiskuntasuhde/PR-töitä) yrityksissä ja etujärjestöissä. Poliittisen lobbauksen vaikutuksia voidaan kuitenkin vähentää luomalla lobbaukselle tiukat ja avoimet pelisäännöt sekä järjestämällä tärkeistä hankkeista julkisia kuulemisia (public hearing), joissa eri osapuolet voivat tuoda ensin kirjallisesti esiin näkemyksiään, selvityksiään ja raporttejaan, joiden pohjalta sen jälkeen käydään keskustelua – oikeaa dialogia, ei monologeja.

Sote-uudistus on suuri kansalaisia koskeva muutos, joka on näyttänyt Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6. artiklan esteellisyyssäännösten valossa todella pahalta. Lukuisia poliitikkoja, johtavia sote-virkamiehiä ja ministereiden erityisavustajia on siirtynyt sote-bisnekseen ja sote-lobbaukseen. Lisäksi valmistelussa on tukeuduttu vahvasti konsultteihin ja Sitraan, vaikka esimerkiksi Sitran sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoituksen johtava asiantuntija Eveliina Huurre istuu Sitran lisäksi verosuunnittelustaan kuuluisan Mehiläisen hallituksessa. Sitran asema poliittisen lobbaamisen, korruption ja valmistelun osallisena on kaiken kaikkeaan käsittämätön, koska Sitra ei tee tieteellisiä tutkimuksia tai selvityksiä vaan ideologisia visioita. Sitran tilanne poliittisten virkanimitysten ja esteellisten ns. asiantuntijoiden paratiisina on sietämätön. Rahasto on täynnä erikoisasiantuntijoita, jotka ovat entisiä poliittisesti valittuja (kunta)virkamiehiä, puolueaktiiveja ja entisiä kansanedustajia. Tällainen kokoonpano Nokiasta rekrytoidun yliasiamiehen johdolla ei kykene hoitamaan Sitran tehtävää, kuten vaikuttamaan kansantalouden voimavarojen käyttöä tehostavasti tai tutkimuksen ja koulutuksen tasoa kohottavasti tai selvittämään tulevaisuuden kehitysvaihtoehtoja (Laki Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta 717 /1990, 2 §). Sitrassa on ollut ennenkin ongelmia, jotka on lakaistu maton alle: Sitran entiset johtajat hoitavat sen miljoonia, Esko Ahon mukaan riskirahoja hallinnoidaan silti markkinaehtoisesti. Helsingin Sanomat, 2.12.2007, s. A3. Sitran nettisivujen mukaan rahasto kuuluu kansalaisille, mutta organisaatiossa ei ehkä ymmärretä, mikä ero on puolueilla ja kansalaisilla. Nykyisen toiminnan perusteella se on lähinnä puoluepoliittisesti värittyyn lobbausorganisaatio ja "ajatushautomo".

Yhden kansalaisyhteiskuntaan liittyvän erityisen ongelman yhdistys haluaa ottaa vielä esille: osakkaan oikeudet asunto-osakeyhtiössä. Asunto-osake on yleisin kansalaisten tapa omistaa oma asunto tai sijoitusasunto. Korruptio liittyy asunto-osakeyhtiöiden nimenomaisesti epärehellisten isännöitsijöiden toimintaan. Heitä valitettavasti on, ja he valitsevat kohteikseen asunto-osakeyhtiöitä, joissa on iäkkäitä, muuten passiivisia tai poissa olevia osakkaita. Perinteisiä korruptioasioita ovat kavereiden firmojen käyttäminen ja mahdolliset ylimaksut, jolloin palautettaessa ilmoitetaan oma pankkitili. Epärehelliset ja epäeettiset isännöitsijät pyörittävät ja manipuloivat amatööreistä koostuvaa, usein äärimmäisen passiivista hallitusta. On syytä myös epäillä, että osa suuristakin remonteista tehdään taloyhtiöissä turhaan tai ylihintaan. Taloyhtiön osakkailta on hyvin vähän keinoja puuttua epärehellisen isännöitsijän toimintaan, jota asunto-

osakeyhtiön manipuloitu passiivinen hallitus suojelee, koska Isännöitsijäliiton ohjeiden mukaan isännöitsijästä voi kannella vain asunto-osakeyhtiön hallitus, ei yksittäinen osakas. Yksittäinen osakas ei voi saada asiaa myöskään aluehallintoviraston selvitettäväksi, koska siihen vaaditaan 1/10 kaikista osakkaista tai 1/3 kokoukseen osallistuneista osakkaista.

Manipuloiduksi tai harhaanjohdetuksi tulleet hallituksen jäsenet eivät halua asioita yleensä selvittäviksi, koska he joutuisivat itse kohtaamaan oman harhailunsa – ei vaikka isännöitsijää voisi selkeästi epäillä taloudellisista väärinkäytöksistä tai yhden osakkaan suosimisesta, koska häpeä huijatuksi tulemisesta on niin voimakas. Erityisen ikävä on tilanne, jossa esimerkiksi kulttuurihistorialliseen suojeltuun taloon yksi osakas haluaa moderneja mukavuuksia talon yhteistiloja, esimerkiksi ullakkoa, hyväksi käyttäen ja piittaamatta rakennuksen luonnollisesta ilmanvaihdosta ja julkisivusta. Jos manipuloitu hallitus osakkaan ja isännöitsijän johdolla ajaa päätöstä läpi vastoin osakkaan tahtoa, osakkaalla ei ole mitään mahdollisuutta vaikuttaa asiaan. Vaikea on myös tilanne, jossa esimerkiksi naapurin uudisrakennus on tulossa yhden osakkaan ikkunan alle tai ikkunoiden peitoksi, eikä asia kiinnosta taloyhtiön muilta osakkaita, hallitusta ja isännöitsijää. Tällöin osakkaalla ei ole minkäänlaisia vaikutusmahdollisuuksia tai valitusoikeutta.

Puuttuvia lähteitä:

Klami, Hannu Tapani. Turun tauti. Kansanvallan kriisi suomalaisessa ympäristöpolitiikassa. WSOY 1982.

Laine, Jarmo. Kyky, taito vaiko koeteltu poliittinen kunto. Art House 1993.

Koikkalainen, Petri & Riepula, Esko. Näin valta ostetaan: Lyhyt oppimäärä poliittisesta korruptiosta Suomessa 2006–2009. WSOY 2009.

Kaasalainen, Silvo. Virkanimitysruletti WSOY 2011.

Sisäpiiriläinen kertoo: Miljoonien rahavirrat puolueille. Vaalirahoituksen salat tulivat tutuiksi Jorma Heikkiselle jo 1970-luvulla. Iltalehti 19.2.2013.

http://www.iltalehti.fi/uutiset/2013021916681497_uu.shtml

Kiusallinen mies tämä Heikkinen. Iltalehti 19.2.2013.

http://www.iltalehti.fi/uutiset/2013021916682657_uu.shtml

Matti Wiberg, Matti. Julkea sektori. Näin byrokratia vaalii omia etujaan. EVA 2014.
<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2014/09/julkea-sektori.pdf>

"Maan tapa on voimissaan ja voi hyvin" – vaali-raha-skandaalissa ryvettynyt Jarmo Korhonen ei usko tapojen siistiytyneen. Helsingin Sanomat 21.10.2014. <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1305886802622>

Korhonen, Jarmo. Maan tapa. Tammi 2015.

Erkka Railo, Mari K. Niemi, Ville Pitkänen & Sini Ruohonen. Kamppailu vallasta : eduskuntavaalikampanjat 1945-2015 Docendo 2016.

2. Korruption vastainen työ

Miten nykyiset korruption torjunnan viranomaisrakenteet mielestäsi toimivat? Miten rakenteita voisi vahvistaa ja yhteistyötä viranomaisten välillä parantaa?

Yhdistyksellä ei ole mitään käsitystä siitä, minkälaista korruption vastaista toimintaa viranomaisilla on, koska sellaiseen ei ole missään yhteydessä törmätty. Sen sijaan yhdistys on törmännyt toistuvasti siihen, että korruptiota ei nimitetä korruptioksi eikä esteellisyyttä esteellisyydeksi.

Esimerkiksi Ilkka Kanervan (kok.) vapauttava tuomio lahjuksista Helsingin hovioikeudessa on suorastaan surkuhupaisaa luettavaa, koska sen mukaan vaalirahoitus on yhteiskunnallisesti tärkeää toimintaa, ja Kanervan toiminta ei siksi ollut paheksuttavaa. Miksi kaavoitusta ja rakentamista lobbaava Kehittyvien Maakuntien Suomi oli rahoittanut keskeisen kokoomusvaikuttajan ja maakuntahallituksen puheenjohtajan 60-vuotissyntymäpäiviä? Rikosoikeudessa tunnetaan käsite "yleisen elämäkokemuksen perusteella", jonka pohtiminen jäi Helsingin hovioikeudelta kokonaan tekemättä.

Onko teillä näkemyksiä siitä, miten muut sidosryhmät (ml. kansalaisjärjestöt) ja kansalaiset voisivat osallistua korruption vastaiseen työhön?

Kuten edellä on todettu, kuntalaiset ja kansalaiset ovat halukkaita käyttämään laillisuusvalvontaa sekä kunnallisten että valtiollisten päätösten ja korruption valvomiseksi. Se on vain tehty liki mahdottomaksi oikeusmaksuja nostamalla ja valitusoikeutta monin tavoin rajoittamalla. Valtiollisiin päätöksiin laillisuusvalvontaoikeutta kansalaisilla ei juuri edes ole.

Vaalirahoituksen piilottelemisen monimutkaisten bulvaaniyhteisöjen ketjuihin tekee kansalaisille mahdottomaksi seurata poliitikkojen sidonnaisuuksia. Kun esteellisyydsasiatkaan eivät ole

maassamme järjestyksessä, kansalaisten ja kuntalaisten on melko vaikeaa osallistua korruption vastaiseen taisteluun. Kansalaisille ja kuntalaisille ei ole annettu lainsäädännöllisiä välineitä paljastaa ja taistella korruptiota vastaan.

Yhdistys esittää oman korruption vastaisen toimenpideohjelman lopussa.

3. Strategian visio

Miten suhtaudutte strategian visioon (s. 3)

Visio on melko asiallinen, mutta sen pitäisi pohjautua tutkimuksen lisäksi oikean elämän kokemuksiin ja tapahtumiin.

4. Strategialuonnoksen painopistealueet

Strategialuonnoksen luku 4 käsittelee keskeisimpiä kehitys- ja toimenpidetarpeita (4.1–4.6). Mitkä näistä ovat mielestänne tärkeimmät ja kiireellisimmät? Perustele vastauksenne!

4.3. Läpinäkyvyyden lisääminen ja 4.6. Korruptioon liittyvän tutkimuksen edistäminen ovat tärkeimmät ja kiireellisimmät, koska ongelmana on ylipäättään korruption tunnistaminen korruptioiksi ja korruptioon liittyvien mekanismien tunteminen. Tätä tietoa tarvitaan. Kansalaiset ja kansalaisjärjestöt tarvitsevat tietoa sekä hallinnon ja politiikan läpinäkyvyyttä taistellakseen korruptiota vastaan.

5. Ehdotetut toimenpiteet

Onko teillä kommentteja toimintasuunnitelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin? a) korruption torjuntaa tukevien rakenteiden vahvistaminen

Olennaista on se, kuinka vakavasti asiaan oikeasti suhtaudutaan vai onko kyseessä vain raporttien tuottaminen EN:n GRECO:lle tai EU:lle.

Onko teillä kommentteja toimintasuunnitelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin? b) tietoisuuden lisääminen ja asenteiden muuttaminen

Kansalaisten tietoisuutta korruptiosta ei luultavasti tarvitse lisätä. Sen sijaan johtaville poliitikoille ja virkamiehille asia näyttää olevan epäselvä.

Onko teillä kommentteja toimintasuunnitelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin? c) läpinäkyvyyden lisääminen

Poliittiset virkanimitykset pitää vihdoinkin kriminalisoida, ja jääviyskäsityksen pitää olla EIT:n mukainen.

Onko teillä kommentteja toimintasuunnitelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin? d) Korruptiotapausten paljastumisen helpottaminen

Valtiotalouden tarkastusvirastolle pitää antaa oikeus tarkastaa suurempien julkisten hankintojen toteuttajien tilit.

Onko teillä kommentteja toimintasuunnitelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin?e) Lahjusrikoksiin liittyvän lainsäädännön kehittäminen

Yhdistys kannattaa kriminalisoinnin tiukentamista mutta korostaa, että mikään ei muutu, jos tuomioistuimissa vallalla oleva muodollis-juridinen ja subsumptio-tulkintaperinne ei muutu.

Onko teillä kommentteja toimintasuunnitelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin?

f) Korruptiotutkimuksen edistäminen

Yhdistys kannattaa valtionalouden tarkastusviraston vallan lisäämistä puolueiden rahankäytön valvonnassa, mutta jos läheis-, bulvaani- yms. yhteisöjä ei valvota, suurin osa ongelmista jää pimentoon.

Puuttuuko toimenpidesuunnitelmasta mielestänne toimenpiteitä?

Yhdistys esittää oman ohjelmansa lopussa.

Mainitaanko toimenpidesuunnitelmassa oikeita vastuutahoja ja onko jotain vastuutahoja unohdettu?

Yhdistys esittää oman ohjelmansa lopussa.

6. Korruption vastaiseen työhön osallistuvat viranomaiset ja toimijat

Onko teillä kommentteja/lisättävää korruption vastaiseen työhön osallistuvia viranomaisia ja toimijoita koskevaan osioon (liite 1)?

Korruption vastaisen työn johtaminen pitäisi olla jonkin muun tahon hallinnassa ja johtama kuin umpipolitisoituneen valtioneuvoston kanslian. Valtionalouden tarkastusvirastoon VTV:oon olisi syytä perustaa ”korruptio-osasto” johtamaan korruption vastaista taistelua.

Onko teillä tai edustamallanne organisaatiolla/järjestöllä liityntäpintoja korruption ehkäisemiseen? Millaisia?

Yhdistys on pyrkinyt kaikin tavoin tuomaan julki Turun tautina tunnettua kaavoitus- ja rakennuskorruptiota ja siihen liittyvää esteellisyyttä sekä veronmaksajien varojen tuhailua.

7. Muut huomiot

Onko teillä muita strategialuonnokseen tai yleensä korruption torjuntaan ja ennaltaehkäisyyn liittyviä kommentteja?

Suomalaisessa ”maan tavassa”, jossa vaalirahoittajat sekä poliitikot ja johtavat (poliittisesti valitut) virkamiehet veljeilevät erilaisissa verkostoissa yhteisten päämäärien edistämiseksi ja jossa vaali- ja puoluerahat sekä muut etuisuudet piilotetaan erilaisien bulvaaniyhteisöjen ja järjestelyjen kautta näkymättömiin, eikä esteellisyyttäkään oteta tosissaan, tarvitaan radikaaleja keinoja korruption karsimiseksi.

Yhdistyksellä on ehdotus toimenpideohjelmaksi:

1) Kaikki ministereiden poliittiset avustajakuntavirat lakkautetaan.

Ne muodostavat nykyään tärkeimmän henkilökorruptiivisen linkin. Avustajia ei ole ollut kovin kauan, vain noin kymmenen vuotta. Avustajat edustavat poliittisina virkanimityksinä korruptiota ja virkamieslain vastaisuutta. Ministeriön virkamiesten tehtävä on avustaa ministeriä, valmistella lakeja ja suunnitelmia virkavastuulla.

Kuten Wiberg (2014) toteaa:

”Avustajamaistumiseen liittyy poliittisten vastuusuhteiden hämärtyminen. Tämä on asia, joka jossain määrin jo tiedostetaan, vaikkei sille ole juuri mitään tehtykään. Virkamies ei voi ilman lisäinformaatiota tietää, onko poliittisen avustajan hänelle esittämä pyyntö peräisin poliittiselta päämieheltä vai ei. Tästä seuraa epäselvyyttä poliittisissa käskysuhteissa ja asioiden valmistelussa. Avustajista on tullut eräänlaisia politiikan tehosekoittajia. Poliittinen valtiosihteeri voi tosiasiallisesti johtaa asiavalmistelua ministeriössä, vaikka se kuuluu virkavastuulla toimiville virkamiehille. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että asiantuntijoiksi kutsutaan tahoja, jotka ovat valmiiksi sopivaa mieltä. Vastuuta yritetään sitten uittaa näiden asiantuntijoiden harteille. Erityisavustajilla on rooli hallituksen päätösten valmistelussa oman puolueen eduksi. Useilla ministerien avustajilla on etujärjestötausta. Tämä voi vääristää päätöksentekoa niin, että asioita valmistellaan lobbausjärjestöjen kanssa eikä virkamiesten kanssa. Kun avustajat laativat ja työstävät politiikan esityslistaa, toiminta ei välttämättä perustu mihinkään nimenomaiseen vaaleissa saatuun poliittiseen valtakirjaan. Se saattaa olla peräisin siitä epämääräisestä politiikan alkulimasta, joka muodostuu puolueiden, poliitikkojen ja avustajien keskinäisistä neuvonpidoista.”

Nämä lobbarityyppiset poliittiset avustajat, joilla on sisäpiirin tietoa, ovat haluttuja korruptiivisilla ”yhteiskuntasuhdevaikuttaja”-työmarkkinoilla. Kun avustajarälssivirkoja ei ole, ei ole korruptiotakaan.

2) Yhteisöjen antama vaali- ja puoluerahoitus kielletään. Puolue- ja vaalirahoituslaki uudistetaan.

Yhteisöjen antamaa vaalirahoitusta on käytännössä mahdotonta valvoa. On kyseenalaista, miksi yhtiöt, joiden tehtävä on tuottaa voittoa, ”hyvää hyvyttään” rahoittaisivat puolueita tai poliitikkoja. Yhtiöillä ja etujärjestöillä (ml. ay-liike) on aina oma intressinsä pelissä. Siksi niiden antama tuki poliittiseen toimintaan ei ole vain yhteiskunnallisesti merkittävää vaan myös rakenteellista korruptiota. Erilaisten yhteisöjen antamalla tuella voidaan kiertää vaalirahan julkisuussääntöjä ja peitellä rahoituksen varsinainen lähde.

Vain luonnollisilla henkilöillä on poliittisia näkemyksiä, joten vain luonnolliset henkilöt voivat antaa tukensa poliittiselle toiminnalle, vaaliehdokkaille tai puolueelle.

Muutoin puoluelakia muutetaan siten, että myös eduskunnan ulkopuoliset puolueet voivat saada puoluetukea. Nykyinen puoluetukilaki – jonka piti vähentää puolueiden riippuvuutta ulkopuolisesta rahoituksesta – sementoi vanhojen puolueiden valtaa, kun puoluetuki on sidottu kansanedustajien määrään. Kuitenkaan puolueisiin kuulumattomalla tai puolueyhymän ulkopuolella olevalla kansanedustajalla ei ole mahdollisuuksia saada rahoitusta yhtä paljon johonkin yhdistykseen kuin puolueita edustavilla kansanedustajilla. Osaltaan puoluetukilain porkkana kansanedustajien määrästä on johtanut kilpavarusteluun yksityisten rahoittajien kanssa, ja vaalikampanjat ovat vain kallistuneet. Tähän on saatava muutos, koska olemme siirtyneet yhä enemmän rahademokratiaan.

Koska nykyiset puolueet ovat tottuneet tietynlaiseen puoluetukitasoon, se voidaan säilyttää hieman säästään, koska kaikki säästävät, mutta ei niin, että tuki olisi riippuvainen kansanedustajien määrästä vaan jäsenmäärästä. Myös eduskunnan ulkopuoliset puolueet saisivat puoluetukea.

Puoluetuen lisäksi luodaan vaalitukijärjestelmä, jossa jokainen vaaliehdokas saisi tukea riippumatta siitä, onko hän puolueen jäsen tai puolueen listalla. Se olisi kaikille saman suuruinen mutta erisuuruinen kunta-, maakunta-, eduskunta- europarlamentti- ja presidentin vaaleissa. Samalla luotaisiin oikeusministeriön vaalit.fi- sivustolle esittelyt ja vaalikone kaikille ehdokkaille, ja oikeusministeriö rahoittaisi kaikkiin vaalialueen talouksiin jaettavaan vaalilehden, jossa jokainen ehdokas voisi esitellä tavoitteitaan. Samoin Yleisradio jatkaisi ehdokkaiden esittelyä ja erilaisia vaalikeskusteluja sekä televisiossa että radiossa ja Yle Arenassa kaikkien ryhmittymien ja puolueiden kesken.

Vaalitukijärjestelmä olisi sellainen, että rahat olisivat valtion pankkitileillä, johon ehdokkaalla olisi käyttöoikeus. Tällöin rahan käyttöä voitaisiin seurata. Rahan väärinkäyttö olisi rikos, ja siitä seuraisi tuen epääminen seuraavissa vaaleissa.

Demokratia maksaa, mutta on parempi, että poliittinen toiminta ja vaalit maksetaan suoraan ja avoimesti kuin se, että poliitikot tekevät pimennossa päätöksiä, joita vaalirahoittajat toivovat ja joissa tuhlaataan miljoonittain ja miljardeittain verorahoja.

3) Poliittiselle lobbaukselle asetetaan tiukat säännöt ja sen vaikutuksia vähennetään demokraattisilla julkisilla kuulemisilla.

Poliittiselle lobbaukselle asetetaan säännöt, joiden mukaan poliitikkojen ja johtavien virkamiesten sekä itse lobbareiden tulee pitää kirjaa siitä, keiden kanssa he ovat olleet tekemisissä ja mikä on ollut yhteydenpidon aiheena. Nämä lobbauspäiväkirjat ovat julkisia. Myös lobbareiden päiväkirjat ovat julkisia, mikäli lobbarit aikovat pysyä lobbausrekisterissä. Lobbausrekisterissä olevilla on oikeus ja mahdollisuus lobata.

Poliittisen lobbauksen vaikutuksia voidaan kuitenkin vähentää myös järjestämällä julkisia kuulemisia (public hearing) tärkeistä hankkeista. Eri osapuolet voivat ensin tuoda esille kirjallisesti näkemyksiään, selvityksiään ja raporttejaan, joiden pohjalta käydään sen jälkeen keskustelua – oikeaa dialogia, ei monologeja. Tähän varataan ainakin päivä, mahdollisesti useampiakin. Myös vastaavan ministerin on oltava paikalla. Sote-uudistus olisi oiva hanke, jossa tätä voitaisiin kokeilla.

4) Kansalaisten laillisuusvalvontamahdollisuutta laajennetaan ja mahdollistetaan tuomioistuinmaksulain muutoksella.

Tuomioistuinmaksulaki on kokonaisuudessaan muutettava, koska se ei muodosta ongelmaa ainoastaan kansalaisten ja kuntalaisten perustuslaillisen laillisuusvalvonnan kannalta vaan myös pk-yrittäjien kilpailutusvalitusten ja korruption vastaisen toiminnan kannalta. Tuomioistuinmaksut on saatava kohtuulliselle tasolle demokratian ja korruption vastaisen taistelun vuoksi.

Asunto-osakeyhtiön osakkaille tulee sallia valitusoikeus oman alueen tai naapurikiinteistön kaavoitusta ja rakennuslupaa/poikkeuslupaa koskien. Lisäksi osakkaalle sallitaan mahdollisuus kannella AVI:iin taloyhtiön ja isännöitsijän mahdollisista laittomuuksista.

Kuntalaisten valitusoikeutta ei enää rajoiteta ja sitä lisätään koskien suuria/laajoja katu-, liikenne- ja julkisten alueiden suunnitelmien sekä poikkeuslupien osalta joka kuntalaisen oikeudeksi, koska niistä on tullut jo ”normaali” maankäytön suunnittelun tapa.

5) Perustuslain tasoisen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6. artiklan ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suomalaista tulkintaa tiukempi esteellisyyksäytys vihdoinkin voimaan.

Yhdistys toivoo, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6. artiklan ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen esteellisyyksäytys implementoidaan vihdoinkin. Virkamiesten,

luottamushenkilöiden ja tuomareiden ei vain tule olla esteettömiä, vaan heidän tulee myös näyttää siltä.

Se merkitsee luottamushenkilöiden, ministereiden, kansanedustajien ja johtavien virkamiesten (ml. tuomarit) pidättymistä kaikkien sellaisten yhteisöjen, erityisesti yhtiöiden, hallinnosta, joilla on erityinen, pysyväisluonteinen intressi joko kunnallisessa, maakunnallisessa tai valtiollisessa päätöksenteossa, kuten rakennusliikkeet, kaupan keskusliikkeet, pankit ja vakuutusyhtiöt, erilaiset etujärjestöt, pankit, vakuutusyhtiöt, pörssi-yhtiöt jne.

6) Tuomareiden ja johtavien virkamiesten puoluesidonnaisuudet ja sukulaisuussuhteet poliitikkoihin pitää olla julkisesti tiedossa.

Muuten ei voida tietää, mitkä heidän sidonnaisuutensa ovat ja missä tapahtuu poliittisia virkanimityksiä ja korruptiivista toimintaa.

7) Syrjintää koskeva lainsäädäntö on selvennettävä puoluesidonnaisuuksien osalta.

Poliittiset virkanimitykset on kriminalisoitava ja puoluekirjasyrjintää on selkeytettävä. Jos kaksi yhtä pätevää henkilöä hakee virkaa, siihen on valittava se, jolla ei ole puoluekirjaa, koska sitoutumattomia viranhakijoita on syrjitty vuosikymmeniä valtion- ja kunnanhallinnoissa.

8) Kuntalain muutos enemmän demokraattiseen ja vähemmän korruptiiviseen suuntaan.

Kuntalaissa tulee selkeästi määritellä valtuuston ja lautakuntien koko asukasluvun mukaan sekä määritellä se, että lautakuntapaikat tulee jakaa tasapuolisesti sen mukaan, paljonko ääniä kukin ryhmittymä on saanut, jotta nämä hyvän hallinnon kannalta olennaiset säännökset eivät jää poliittisen pelin ja korruption armoille.

Poliittisista virkanimityksissä kuntien johtoportaan päästään eroon sillä, että siirrytään keskieuropalaiseen pormestariin, jossa kuntalaiset äänestävät suoralla vaalilla itselleen pormestarin. Myös kunnalliset kansanäänestykset vapautetaan poliittisen eliitin portinvartijakiellosta siten, että jos 10 % kunnan asukkaista vaati kansanäänestystä, se on järjestettävä, ja jos yli 50 % äänestää, äänestys on sitova. Kunnallisilla kansanäänestyksillä voidaan

myös estää poliittista sisäpiiriä tekemästä vaalirahoittajien toivomia, kuntalaisten edun vastaisia päätöksiä.

Kuntalaisille on annettava perustuslain mukainen mahdollisuus oikeasti valvoa kunnan laillisuutta mm. siten, että kuntalaiset voivat panna vastuuseen kaupunginhallituksen, joka (mitä ilmeisimmin korruptiivisista syistä) laiminlyö kaupunginvaltuuston päätöksen täytäntöönpanon. Esimerkiksi Turussa kaupunginvaltuusto päätti yksimielisesti 5.5.1997, että laaditaan keskustan osayleiskaava. Osayleiskaavasta ei ole laadittu edes luonnosta, eikä se ole enää edes vireillä. Syynä hallinnon ja poliittisen eliitin nihkeyteen on se, että osayleiskaava todennäköisesti estäisi ad hoc-kiinteistönjalostusta keskusta-alueella. Tämä ei ole alueen kiinteistönjalostajien (ja vaalirahoittajien) edun mukaista. Kuntalakiin on kirjattava säännös, että kaupunginhallituksen tulee viimeistään 10 vuodessa panna täytäntöön valtuuston päätökset. Jos päätöstä ei ole pantu täytäntöön, se on kunnallisen luottamusaseman väärinkäyttörikos, josta kuntalaiset voivat tehdä rikosilmoituksen, ja rikos on yleisen syytteen alainen.

Nermes Maarit

Meidän Turku – Vårt Åbo ry - s-posti: info@meidanturku.com